

**Коледж приватного вищого навчального закладу
«Кіровоградський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету»**

Циклова комісія з правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Коледжу ПВНЗ КІДМУ КПУ

В. В. Кошолуп

«___» _____ 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

галузь знань **0304 «Право»**

спеціальність **5.03040101 «Правознавство»**

форма навчання **денна**

(Шифр за ОПІ ФП 2)

Робоча програма з дисципліни «Екологічне право» для студентів спеціальності 5.03040101 Правознавство

Розробник: старший викладач циклової комісії з правознавства коледжу ПВНЗ КІДМУ КПУ Ломоносова Л. Б.

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії з правознавства коледжу ПВНЗ КІДМУ КПУ

Протокол від «___» _____ 201__ року № ___

Завідувач циклової комісії _____ **Ю. А. Кричун**
(підпис)

«___» _____ 201__ року

Схвалено Науково-методичною комісією ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

Протокол від _____ 20__ року № ___

«___» _____ 20__ року Голова _____ **Г. Ю. Шаркова**

АНОТАЦІЯ

Системна деградація природного середовища, викликана порушенням природноресурсової та природоохоронної рівноваги, призвела до глибокої екологічної кризи у планетарному масштабі. Через складну екологічну ситуацію у більшості держав світу, погіршення загального екологічного стану в Україні вивчення законодавства у галузі охорони навколишнього природного середовища набуло пріоритетного і надзвичайно актуального значення. Застосування екологічного законодавства в умовах еколого-економічної кризи, розвитку ринкових відносин в державі є досить складним завданням і одним із основних напрямків роботи судів, органів прокуратури та органів внутрішніх справ України.

Відносини у сфері використання природних об'єктів та забезпечення екологічної безпеки мають певні особливості та забезпечуються збалансованою взаємодією природних, технічних та соціальних систем, комплексом взаємопов'язаних політичних, економічних, організаційних, державно-правових заходів.

Це визначає необхідність вивчення норм екологічного права студентами юридичних навчальних закладів і відповідної йому навчальної дисципліни.

Система курсу екологічного права підготовлена на основі новітнього екологічного законодавства і відповідно до оновленої програми курсу екологічного права та поділена на дві основні частини – загальну й особливу.

Основу Загальної частини становлять теми, в яких висвітлюються питання екологічного права та обов'язки громадян, розглядаються особливості права власності на природні ресурси та права природокористування, правового забезпечення екологічної безпеки, системи органів і функцій управління природокористуванням та охороною довкілля, економіко правового механізму та юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства.

До складу Особливої частини включені теми, присвячені висвітленню особливостей, притаманних окремим видам права природокористування, відтворення природних ресурсів та охорони довкілля, а саме: правовому регулюванню використання та охорони земель, надр, водних ресурсів, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу. Розглядаються також питання користування природно-заповідним фондом України, особливості охорони та правового забезпечення ефективності природокористування природно-заповідним фондом, правового регулювання охорони курортних, лікувально-оздоровчих і рекреаційних зон. Окремо вивчається питання правового забезпечення запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям та їх ліквідації.

Предметом дослідження екологічного права виступає детальне вивчення суспільних відносин, обумовлених специфічними властивостями природних ресурсів як об'єктів природи у тій частині, у якій вони регулюються нормами екологічного права.

**ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО»**

Група КП-215

Курс: Підготовка (бакалаврів, магістрів, підвищення кваліфікації)	Напрямок, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
<p align="center">Кількість кредитів, відповідних ECTS: 2,00</p> <p align="center">Кількість національних кредитів 1,33</p> <p align="center">Модулів: 2</p> <p align="center">Змістових модулів: 3</p> <p align="center">Загальна кількість годин: 72</p> <p align="center">Тижневих годин: 3,0</p> <p>Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,0 самостійної роботи студента – 1,5</p>	<p align="center">Шифр та назва галузі знань 0304 Право</p> <p align="center">Шифр та назва спеціальності 5.03040101 Правознавство</p> <p align="center">Освітньо-кваліфікаційний рівень молодший спеціаліст</p> <p align="center">Термін навчання: 3 роки</p>	<p align="center">Денна форма навчання</p> <p align="center">Нормативна</p> <p align="center">Рік підготовки: 2016- 2017 н.р.</p> <p align="center">Семестр: 3</p> <p align="center">Лекції: 16 годин</p> <p align="center">Практичні заняття: 32 години</p> <p align="center">Самостійна робота: 24 години</p> <p align="center">Вид контролю: Екзамен</p>

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основна мета курсу «Екологічне право» – оволодіння теорією і методологією екологічного права, вивчення законодавства в галузі використання, охорони та відтворення природних ресурсів, формування навиків його застосування на практиці, вироблення у слухачів нового якісного стану екологічного мислення, формування культури особистості, яка проявляється в її еколого-правовій свідомості, мисленні, поведінці та практичній діяльності.

Основним завданням вивчення даного курсу є:

ознайомити студентів із змістом правових інститутів екологічного права, об'єктивними закономірностями їх становлення і розвитку;

сприяти глибокому засвоєнню правових категорій, передбачених екологічним законодавством;

прищепити студентам уміння працювати з нормативно-правовими актами;

набути студентам навички практичного використання норм сучасного законодавства стосовно до конкретних ситуацій;

залучити студентів до активного обговорення теоретичних питань, навчити формулювати і чітко викладати свою думку, виявляти самостійність і творчий підхід до вирішення життєвих ситуацій;

ознайомити студентів із судовою практикою, роботою інших органів, що застосовують норми екологічного права.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- загальні положення, принципи і методи екологічного права;
- зміст норм екологічного законодавства;
- підстави, умови і порядок набуття і реалізації прав на природні ресурси;
- підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин в системі екологічного права;
- основні засоби економіко-правового механізму регулювання використання, охорони і відтворення природних ресурсів;
- напрями діяльності та основні завдання органів і установ, що займаються питаннями земельного спрямування;
- мати навички науково-дослідної роботи в області земельного права.

вміти:

- розкривати зміст екологічних норм і використовувати їх у своїй практичній роботі;
- аналізувати діючий порядок та умови виконання норм екологічного права;

- аналізувати діючий процес удосконалення еколого-економічного механізму управління природокористуванням, а також охороною та відтворенням природних ресурсів та їх об'єктів;
- розробляти засоби, спрямовані на вдосконалення системи еколого-правових відносин природокористування;
- розробляти і впроваджувати засоби профілактики правопорушень екологічного законодавства;
- аналізувати основні нормативно-правові акти у сфері екологічного права, міжнародні норми і системи екологічного правового регулювання діяльності природокористувачів;
- складати цивільно-правові угоди щодо використання земельних ділянок.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Загальні положення екологічного права

Тема 1. Предмет, метод, система та принципи екологічного права

Поняття екологічного права як галузі права; етапи його становлення та розвитку. Поняття, сутність та зміст еколого-правових відносин, їх класифікація (земельні, водні, надрові, рослинні, фауністичні, атмосферно-повітряні, охоронні та ін.). Предмет екологічного права.

Об'єкти та суб'єкти екологічного права. Їх види та особливості: об'єкти – земельні, водні, надрові, рослинні ресурси, тваринний світ, атмосферне повітря, сонячна, вітряна, термічна енергія та інші природні ресурси; суб'єкти – організації (установи) та громадяни України, іноземні юридичні та фізичні особи, відповідні органи управління в галузі екології.

Особливості методу правового регулювання екологічних відносин. Необхідність використання адміністративного, цивільно-правового регулювання екологічних відносин (змішаний метод).

Система екологічного права як самостійної галузі права, науки, навчальної дисципліни. Загальна та особлива частини екологічного права. Підгалузі права: земельне, водне, надрове, рослинне, фауністичне, атмосферно-повітряне, охоронне право та ін. Співвідношення з іншими галузями права.

Принципи екологічного права та екологічного законодавства щодо забезпечення екологічної політики держави: принцип правового забезпечення гармонізації взаємодії суспільства і природи, принцип правового забезпечення раціонального та ефективного використання природних ресурсів, принцип правового закріплення пріоритетності екологічних вимог, принцип правового

забезпечення належної охорони довкілля та ін.

Особливості застосування норм Європейського Союзу в умовах вступу України у ВТО.

Тема 2. Джерела екологічного права

Поняття, загальна характеристика і система джерел екологічного права.

Конституція України – основне джерело екологічного права.

Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" як базовий закон у системі джерел екологічного права. Кодифіковані нормативно-правові акти в системі використання, охорони та відтворення природних ресурсів – Кодекс про надра, Лісовий кодекс, Водний кодекс, Земельний кодекс, Повітряний кодекс України.

Поресурсові закони – спеціалізовані джерела екологічного права України (Закони України "Про природно-заповідний фонд", "Про екологічну мережу", "Про охорону атмосферного повітря", "Про тваринний світ", "Про рослинний світ", "Про виключну (морську) економічну зону України", "Про курорти" та ін.).

Підзаконні нормативно-правові акти органів центральної виконавчої влади та спеціалізованих органів управління як джерела екологічного права (укази Президента, декрети та постанови Кабінету Міністрів України, розпорядження місцевих державних адміністрацій). Локальні нормативні акти як джерела екологічного права органів місцевого самоврядування.

Роль судової практики в регулюванні екологічних відносин. Міжнародні договори та інші міжнародно-правові акти як джерела екологічного права. Особливості застосування положень Оргуської конвенції "Про доступ до інформації і участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля" (1998).

Тема 3. Управління природокористуванням та охороною довкілля

Загальна характеристика управління природокористуванням та охороною довкілля як різновиду соціального управління. Поняття та види управління в галузі охорони навколишнього природного середовища як складова економіко-правового механізму держави. Поняття та зміст функцій управління природокористуванням та охороною довкілля. Загальна характеристика організаційних, попереджувально-охоронних та стабілізаційних функцій екологічного управління. Процедура реалізації функцій управління природокористуванням та охороною довкілля (еколого-правовий процес).

Система та повноваження органів управління природокористуванням та охороною довкілля загальної та спеціальної компетенції. Повноваження

органів державного управління в галузі природокористування та охорони довкілля. Компетенція Президента України, Верховної Ради України, Верховної Ради АР Крим, Кабінету Міністрів України в галузі охорони навколишнього природного середовища. Компетенція і основні завдання Міністерства екології та природних ресурсів України, інших спеціально уповноважених органів в галузі охорони навколишнього природного середовища. Повноваження громадських об'єднань в галузі природокористування і охорони довкілля. Екологічні правомочності органів місцевого самоврядування.

Правове забезпечення участі громадськості в екологічному управлінні природокористуванням та охороною довкілля. Повноваження громадських об'єднань в галузі охорони навколишнього природного середовища, його призначення у демократичному суспільстві.

Тема 4. Екологічні права та обов'язки громадян

Поняття та особливості екологічних прав громадян. Структура екологічних прав як суб'єктивних прав особи.

Класифікація екологічних прав громадян. Конституційні екологічні права на безпечне для життя та здоров'я довкілля, відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну негативним впливом навколишнього природного середовища, одержання екологічної інформації та ін. Екологічні права, встановлені спеціальними законами про екологію, та екологічні права, передбачені підзаконними нормативними актами.

Поняття, зміст, структура екологічних обов'язків громадян, їх види (загальні та спеціальні).

Поняття і межі здійснення громадянами екологічних прав. Гарантії реалізації екологічних прав громадян. Основні правові форми охорони та захист екологічних прав громадян.

Тема 5. Право власності на природні ресурси

Поняття, особливості та зміст права власності на природні ресурси. Форми власності на природні ресурси та їх взаємодія. Право державної, комунальної та приватної власності на природні ресурси. Підстави, порядок та особливості виникнення права власності на природні ресурси.

Підстави виникнення права власності на природні ресурси. Особливості виникнення права державної власності. Порядок надання природних ресурсів у приватну власність, приватизація земель. Загальна характеристика угод як підстав виникнення права власності на природні ресурси. Державно-правові акти – документи, що посвідчують право власності на природні ресурси. Особливості застосування права комунальної

власності на природні ресурси. Конкурентні засади судопридбання природних об'єктів державної та комунальної власності.

Суб'єкти та об'єкти права власності на природні ресурси. Співвідношення між об'єктами екологічного права і об'єктами права власності на природні ресурси. Основні права та обов'язки власників на природні ресурси. Захист і гарантії прав власників. Обмеження прав власників природних ресурсів в інтересах держави та суспільства.

Підстави припинення права власності, види та класифікація таких підстав. Безумовні й умовні підстави припинення права власності на природні ресурси. Порядок і умови припинення права приватної власності на природні ресурси.

Відповідальність за угоди, які порушують право власності на природні ресурси.

Тема 6. Право природокористування

Загальна характеристика права природокористування. Співвідношення права природокористування з правом користування окремими природними об'єктами. Основні принципи природокористування (похідність від права власності на природні об'єкти, платність природокористування, цільове призначення, стабільність, обов'язковість дотримання екологічних стандартів, нормативів, лімітів тощо).

Об'єкти права природокористування. Суб'єкти права природокористування, їх класифікація. Екологічна правоздатність і дієздатність суб'єктів природокористування.

Правові види природокористування, їх класифікація за об'єктами і суб'єктами, терміном користування, платністю (орендне) і безплатністю користування та іншими ознаками. Загальне, сумісне і відособлене природокористування. Підстави виникнення, зміни та продовження права природокористування (відповідні юридичні дії, факти, події). Надання (відведення) природного об'єкта в натурі (на місцевості). Документи (державні акти, довідки, постанови, договори, ліцензії тощо), які посвідчують право природокористування, їх юридична природа.

Особливості державної реєстрації прав на природні ресурси. Виникнення права природокористування у зв'язку з використанням іншого природного об'єкта, а також при переході права на будівлю.

Здійснення права природокористування. Права та обов'язки природокористувачів. Обмеження прав природокористувачів. Захист суб'єктивних прав природокористувачів.

Підстави, порядок та правові наслідки зупинення та припинення права природокористування, види і класифікація таких підстав (відповідні юридичні дії, факти, події).

Тема 7. Правове забезпечення екологічної безпеки

Поняття екологічної безпеки. Об'єктивні передумови формування системи екологічної безпеки. Нормативи екологічної безпеки. Складові частини екобезпеки: радіаційна, ядерна, техногенна, хімічна, пожежна безпека. Об'єкти та суб'єкти екологічної безпеки. Види екологічної безпеки та їх класифікація за об'єктами, джерелами небезпеки, територіальними ознаками, масштабами шкідливого впливу.

Загальна характеристика законодавства України про надзвичайні екологічні ситуації (НЕС). Поняття НЕС, їх класифікація. Причини їх походження. Поняття зон НЕС, його юридичне значення. Підстави, порядок оголошення окремої місцевості зоною НЕС та її правовий режим. Правове забезпечення запобігання і ліквідації НЕС. Захист населення та територій у разі загрози та виникнення НЕС.

Поняття та характеристика правових заходів щодо забезпечення екологічної безпеки. Класифікація державно-правових заходів за направленістю їх дій. Загальна характеристика організаційно-превентивних, регулятивно-стимулюючих, розпорядчо-виконавчих, охоронно-відновлювальних і забезпечувальних заходів.

Поняття екологічної безпеки, її об'єкти, суб'єкти, нормативи та види. Правове забезпечення ризику в галузі екологічних правовідносин. Поняття та характеристика правових заходів щодо забезпечення екологічної безпеки. Юридична відповідальність за правопорушення в галузі забезпечення екологічної безпеки: умови, підстави та види.

Тема 8. Правові засади економічного механізму природокористування та охорони навколишнього природного середовища

Поняття та загальна характеристика економіко-правового механізму природокористування та охорони довкілля. Основні елементи і функції економіко-правового механізму. Платність як основний елемент економіко-правового механізму. Види зборів.

Збори за спеціальне використання природних ресурсів, їх класифікація за об'єктами та іншими підставами. Збори за забруднення навколишнього природного середовища та їх види, порядок встановлення цих зборів і механізм розподілу отриманих коштів. Фонди охорони навколишнього природного середовища. Збори за погіршення якості природних ресурсів, особливості їх застосування.

Фонди охорони навколишнього природного середовища. Стимулювання як одна з функцій економіко-правового механізму. Основні елементи стимулювання використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища. Поняття екологічного страхування. Об'єкти та суб'єкти екологічного страхування, його види. Екологічний аудит як складова

економіко-правового механізму.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. *Особлива частина екологічного права*

Тема 9. Правове регулювання використання та охорони земель

Земля як об'єкт правової охорони і використання. Правове регулювання у сфері охорони земель. Еколого-правове забезпечення використання земель. Види права землекористування. Виникнення, здійснення та припинення права землекористування підстави, порядок, умови.

Відтворення та підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісгосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення. Особливості охорони земель від забруднення небезпечними речовинами.

Особливості використання земель сільськогосподарського призначення, земель лісового та водного фондів. Індивідуальне землекористування громадян, присадибне землекористування, користування землею для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, садівництва, для індивідуального гаражного і дачного будівництва, користування городами, сінокосами, пасовищами. Колективне землекористування громадян користування городами, садовими ділянками.

Особливості використання окремих категорій земель. Користування землями житлової та громадської забудови природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення. Користування землями промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

Правові гарантії і захист прав землекористувачів.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону і використання земель. Земельні спори: поняття, види, система органів, які вирішують земельні спори.

Тема 10. Правове регулювання використання та охорони надр

Поняття та загальна характеристика права користування надрами. Види права користування надрами, їх класифікація.

Суб'єкти та об'єкти права надрокористування. Співвідношення між державним фондом надр і державним фондом родовищ корисних копалин. Види корисних копалин Гірничий відвод.

Підстави виникнення, зміни та припинення права користування надрами Ліцензування діяльності з використання надр. Особливості плати за використання надр. Особливості використання корисних копалин конти-

нентального шельфу та виключної морської економічної зони.

Права та обов'язки користувачів надр. Захист прав надрокористувачів.

Відповідальність за порушення законодавства про надра.

Тема 11. Правове регулювання використання та охорони вод

Загальна характеристика права користування водними об'єктами його поняття, принципи, об'єкти, суб'єкти тощо.

Види права водокористування: тимчасове і постійне, відокремлене і сумісне, загальне і спеціальне, цільові види водокористування.

Підстави і порядок виникнення права водокористування. Право користування водними об'єктами на умовах оренди.

Права та обов'язки водокористувачів.

Правові заходи охорони вод.

Підстави і порядок припинення права водокористування.

Спори з питань використання та охорони вод і відтворення водних ресурсів: поняття, види, система органів, які їх вирішують.

Відповідальність за порушення законодавства про використання і охорону вод та відтворення водних ресурсів.

Тема 12. Правове регулювання використання та охорони рослинного світу

Рослинний світ як об'єкт екологічних правовідносин. Природні рослинні ресурси загальнодержавного та місцевого значення. Загальне і спеціальне користування природними рослинними ресурсами. Види спеціального користування природними рослинними ресурсами.

Правова охорона рослинного світу: Червона книга України; Зелена книга України; інтродукція, акліматизація, селекція рослин; створення ботанічних колекцій.

Об'єкти, суб'єкти та види права лісокористування. Права та обов'язки лісокористувачів.

Правове регулювання використання лісових ресурсів; побічні лісові користування; використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних, навчально-виховних потреб, потреб мисливського господарства, проведення науково-дослідних робіт. Суб'єкти права лісокористування: їх права та обов'язки. Підстави та порядок виникнення і припинення спеціального користування лісовими ресурсами. Підстави виникнення користування земельними ділянками лісового фонду. Правове забезпечення організації лісового господарства. Правові засади відтворення, охорони та захисту лісів.

Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства про рослинний світ та лісового законодавства.

Тема 13. Правове регулювання використання та охорони тваринного світу

Загальна характеристика права користування тваринним світом: поняття, об'єкти, суб'єкти та види права користування тваринним світом. Загальні підстави і порядок виникнення права використання тваринного світу.

Правові підстави та межі загального і спеціального використання тваринного світу. Правове регулювання полювання та мисливського господарства, рибальства. Правовий режим живих водних ресурсів континентального шельфу і виключної (морської) зони України. Правові основи використання диких тварин у наукових, культурно-освітніх, виховних, естетичних і комерційних цілях.

Права та обов'язки користувачів тваринного світу. Підстави і порядок припинення права користування тваринним світом. Правові підстави та межі загального використання тваринного світу. Правові засади спеціального використання тваринного світу. Правове регулювання полювання та мисливського господарства, рибальства: їх поняття та види. Правові основи використання диких тварин у наукових, культурно-освітніх, виховних, естетичних і комерційних цілях.

Правові форми та заходи охорони тваринного світу. Червона та Зелена книги України та їх правове значення.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону, використання і відтворення тваринного світу. Особливості майнової відповідальності за шкоду, заподіяну незаконним добуванням об'єктів тваринного світу.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КП-215

№ з/п	Назва змістових модулів і тем	Всього годин	Модуль I Аудиторна робота			Модуль II Самостійна робота
			Всього	Лекції	Практичні	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль I. Загальні положення екологічного права						
1	Предмет, метод, система та принципи екологічного права	4	3	1	2	1
2	Джерела екологічного права	3	2	-	2	1
3	Система органів управління в галузі природокористування та охорони довкілля	5	3	1	2	2
4	Екологічні права та обов'язки громадян	6	4	2	2	2
Змістовий модуль II. Право власності на природні ресурси і право природокористування. Економіко-правовий механізм природокористування						
5	Право власності на природні ресурси	8	6	2	4	2
6	Право природокористування	8	6	2	4	2
7	Правове забезпечення екологічної безпеки	6	4	2	2	2
8	Правові засади економічного механізму природокористування та охорони довкілля	8	6	2	4	2
Змістовий модуль III. Особлива частина екологічного права						
9	Правове регулювання використання та охорони земель	5	3	1	2	2
10	Правове регулювання використання та охорони надр	5	3	1	2	2
11	Правове регулювання використання та охорони вод	5	3	1	2	2
12	Правове регулювання використання та охорони лісів	5	3	1	2	2
13	Правове регулювання використання та охорони рослинного і тваринного світу	5	2	-	2	2
Всього		72	48	16	32	24

Вид контролю: екзамен

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назви змістових модулів та тем	Кількість годин
Змістовий модуль I. Загальні положення екологічного права		
1.	Предмет, метод, система та принципи екологічного права	2
2.	Джерела екологічного права	2
3.	Система органів управління в галузі природокористування та охорони довкілля	2
4.	Екологічні права та обов'язки громадян	2
Змістовий модуль II. Право власності на природні ресурси і право природокористування. Економіко-правовий механізм природокористування		
5.	Право власності на природні ресурси	4
6.	Право природокористування	4
7.	Правове забезпечення екологічної безпеки	2
8.	Правові засади економічного механізму природокористування та охорони довкілля	4
Змістовий модуль III. Особлива частина екологічного права		
9.	Правове регулювання використання та охорони земель	2
10.	Правове регулювання використання та охорони надр	2
11.	Правове регулювання використання та охорони вод	2
12.	Правове регулювання використання та охорони лісів	2
13.	Правове регулювання використання та охорони рослинного і тваринного світу	2
Разом:		32

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Зміст самостійної роботи з навчальної дисципліни “Екологічне право” складають:

1. Самостійне опрацювання теоретичних питань курсу.
2. Підготовка до семінарських, практичних занять, опрацювання першоджерел та навчальної літератури.
3. Виконання індивідуальних завдань.
4. Написання рефератів.

№ п/п	Назви змістових модулів та тем	Кількість годин
Змістовий модуль I. Загальні положення екологічного права		
1.	Предмет, метод, система та принципи екологічного права	1
2.	Джерела екологічного права	1
3.	Система органів управління в галузі природокористування та охорони довкілля	2
4.	Екологічні права та обов'язки громадян	2
Змістовий модуль II. Право власності на природні ресурси і право природокористування. Економіко-правовий механізм природокористування		
5.	Право власності на природні ресурси	2
6.	Право природокористування	2

7.	Правове забезпечення екологічної безпеки	2
8.	Правові засади економічного механізму природокористування та охорони довкілля	2
Змістовий модуль III. Особлива частина екологічного права		
9.	Правове регулювання використання та охорони земель	2
10.	Правове регулювання використання та охорони надр	2
11.	Правове регулювання використання та охорони вод	2
12.	Правове регулювання використання та охорони лісів	2
13.	Правове регулювання використання та охорони рослинного і тваринного світу	2
Разом:		24

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Види індивідуальних науково(навчально)-дослідних завдань:

- підготовка статті до друку;
- виступ на наукових конференціях (друковані тези);
- участь в інтернет-конференціях;
- участь у студентських олімпіадах;
- конспект з теми (модуля) за заданим або власно розробленим студентом планом;
- реферат з теми (модуля) або вузької проблематики;
- анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, історичні розвідки тощо;
- розроблення навчальних та діагностичних тестових завдань (з теми, модуля, курсу).
- виготовлення схем, розроблення структурно-функціональних схем.
- написання есе, творчих завдань тощо.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Проблемні лекції, лекції з елементами бесіди, інтерактивні лекції, ілюстрація, розв'язування творчих завдань, евристична бесіда, навчальна дискусія, ділові ігри, тестування, анкетування.

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль (рейтинг) – оцінювання за результатами практичних занять.

Модуль контроль.

Контроль самостійної роботи (захист індивідуальних науково-дослідницьких завдань).

Підсумковий контроль (екзамен).

Розподіл балів, які отримують студенти
Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними
шкалами та критерії оцінювання

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	Студент виявляє всебічні, системні й глибокі знання навчального матеріалу, здатний використовувати набуті знання та вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища й факти. Мова логічно обгрунтована і граматично правильна.	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	Студент виявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, аналізувати явища й факти, робити самостійні узагальнення та висновки, правильно виконує навчальні завдання, виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.. Відповіді досить повні, логічні, з елементами самостійності, але містять деякі неточності.	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
75-81	C					
67-74	D	задовільно	Студент виявляє наявність знань лише основного матеріалу, відповідає по суті питання і в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь не повна, нечітка, містить неточності, дає недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність викладу матеріалу, відчуває труднощі, застосовуючи знання при рішенні практичних задач.	Середній (репродуктивний)	задовільно	
60-66	E					
менше 60	F	незадовільно	Студент не знає значної частини матеріалу курсу, допускає суттєві помилки при висвітленні основних питань, при формулюванні понять, на додаткові питання відповідає не по суті, не може провести зв'язок між теоретичним матеріалом і сучасною дійсністю, не може правильно вирішити конкретну задачу, зорієнтуватись в конкретній ситуації, робить велику кількість помилок в усній відповіді.	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	незараховано

При розрахунку успішності студентів з кожного модулю враховуються такі види робіт: аудиторна робота (семінарські заняття); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, підготовка рефератів); модульний контроль (виконання тестів, контрольних робіт з конкретного модулю).

Оцінювання проводиться за національною системою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Результат аудиторної роботи за конкретний модуль розраховується, як середньоарифметичне з усіх виставлених оцінок під час аудиторних занять цього модулю. Результат самостійної та індивідуальної роботи розраховується за такою ж формулою, як і результат аудиторної роботи.

Підсумкові бали (оцінка) з навчальної дисципліни за результатами модульних контролів визначаються, як середньоарифметичне результатів засвоєння окремих залікових модулів (модульних контролів).

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота													ПМК	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				Змістовий модуль № 3						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	10	100
5	5	5	5	8	8	5	14	5	5	5	5	15		

T1, T2 ... T13 – теми змістових модулів.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Конспект лекцій.
2. Методичні рекомендації для практичних занять.
3. Методичні рекомендації для індивідуальної та самостійної роботи.
4. Тести, ситуаційні задачі, завдання.
5. Модульна контрольна робота.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Нормативна:

1. Конституція України від 26 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради – 1996 - № 30. – Ст. 141.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. (в ред. від 04.03.2015 р.) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www. rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991.–№41.
4. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
5. Земельний Кодекс України від 25.10.2001 р. (в ред. від 06.09.2014 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
6. Лісовий Кодекс України від 21.01.1994 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
7. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (в ред. від 04.03.2015 р.) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
9. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (в ред. від 04.03.2015 р.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
10. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 р. (в ред. від 05.03.2015 р.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 34. – Ст. 445.
12. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №41.
13. Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
14. Про Міністерство аграрної політики та продовольства України: Положення. Затв. Указом Президента України від 23.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
15. Про Державне агентство земельних ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 08.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
16. Про Державну екологічну інспекцію України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
17. Про Державне агентство водних ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 351/2013 від 27.06.2013). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www. rada.gov.ua>
18. Про Державне агентство лісових ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

19. Про Міністерство аграрної політики України: Положення. Затв. Указом Президента України від 23.04.2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
20. Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля, затверджене наказом України від 27.02.2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – С. 265.
21. Положення про громадських мисливських інспекторів, затверджене наказом України від 01.03.2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 13. – С. 277.
22. Положення про громадських інспекторів рибоохорони, затверджене наказом України від 09.10.2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 44. – С. 296.
23. Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
24. Про державний контроль за використанням і охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – ст. 350.
25. Про об'єднання громадян: Закон України від 21.12.2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
26. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 р. (в редакції від 23.03.2000.) // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 27.
27. Про порядок надання екологічної інформації: Положення. Затв. Наказом Мінприроди від 18.12.2003 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
28. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
29. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
30. Про охорону здоров'я. Основи законодавства України. // Голос України. – 1992. – 15 грудня.
31. Про екологічну експертизу: Закон України від 9 лютого 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 8.
32. Про екологічний аудит: Закон України від 24 червня 2004 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
33. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 21 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 50.
34. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13 липня 2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
35. Закон України „Про надзвичайний стан” від 26.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 37.
36. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 13.

37. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18 січня 2001 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
38. Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Затверджено Постановою КМУ від 27.07.1995 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
39. Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34.
40. Про виключну (морську) економічну зону: Закон України. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 21.
41. Про рослинний світ: Закон України від 9 квітня 1999 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
42. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 18.
43. ГОСТ 175105-80. Охрана природы. Термины и определения. – М. – 24 с.
44. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, схвалені постановою Верховної Ради України від 5 березня 1995 р. №88/98-ВР// Відомості Верховної Ради – 1996 - № 30. – Ст. 141.

Базова література:

1. Андрейцев В.І. Екологічне право. Особлива частина. – К.: Істина, 2001.
2. Балюк Г.І. Екологічне право України: Конспект лекцій у схемах: Навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 192 с.
3. Бондар Л.О., Курзова В.В. Екологічне право України у запитаннях і відповідях: навч. посібн. – Харків: ППЦ «Ксилон», 2006. – 245 с.
4. Екологічне право України / Баб'як О.С., Біленчук П.Д., Чирва Ю.О. – К.: Тов. „Атіка”, 2000. – 210 с.
5. Екологічне право України: Підр. для студ-в юрид.вищ.навч.закл-в / За ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. – Харків: Право, 2005. – 381 с.
6. Законодавство України про довкілля: Посібник. – К.: Прецедент, 2005. – 144 с.
7. Земельне право: Підручник / За ред. В. І. Семчика і П.Ф. Кулинича. – К., 2001. – 246 с.
8. Земельне право України: Підручник / За ред. Погрібного О.О., Каракаша І.І. – К.: Істина, 2003. – 448 с.
9. Комарницький В.М., Шевченко В.І., Єлькін С.В. Екологічне право: Навч.посіб. – 3-е ид. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.
10. Науково-практичний коментар Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», прийнятого 25.06.91, № 1264-ХІІ зі змінами і доп. станом на 09.02.06. / За заг.ред. О.М. Шуміла. – Х.: Фактор, 2006. – 592 с.
11. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / За ред. В.М. Кравчука. – К.: Істина, 2007. – 632 с.
12. Природоресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку та

трансформацій / Під заг. ред. Б.М. Данилишина. – К.: ЗАТ «Нічлава», 2006. – 704 с.

13. Природноресурсове право України: Навч. посіб./ За ред. І.І. Каракаша – К.: Істина, 2005. – 376 с.

Допоміжна література:

1. Водні ресурси на рубежі ХХІ ст.: проблеми раціонального використання, охорони та відтворення / За ред.. М.А. Хвесика. – К.: РВПС України НАН України, 2005. – 564 с.
2. Глухов В.В., Некрасова Т.П. Экономические основы экологии. – СПб.: Питер, 2003. – 384 с.
3. Экологическое право: курс лекций и практикум. Учебное пособие для вузов / Под ред. Ю.Е. Винокурова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Экзамен, 2005. – 544 с.
4. Малишко М. І. Основи екологічного права України. – К: МАУП, 1999. –152 с.
5. Матвійчик В. К., Присяжний В. С. Забруднення, засмічення та виснаження водних об'єктів: відповідальність, досудове і судове слідство та запобігання: Монографія. – К.: КНТ, 2007. – 272 с.
6. Николас А. Робинсон. Правовое регулирование природоиспользования и охраны окружающей среды в США.– М.: Прогресс,1990.
7. Хлобистов Є. В. Екологічна безпека трансформаційної економіки / РВПС України НАН України / Відп. ред. Дорогунцов С.І. – К.: Агентство «Чорнобильінтерінформ», 2004. – 336 с.
8. www.raga.gov.ua
9. www.nau.com.ua
10. Пошукові інформаційні системи мережі Інтернет: www.google.com.ua, www.alta-vista.com, www.rambler.ru.
11. <http://www.ecoleague.net>

**ПРИБЛИЗНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО
МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ (екзамену):**

1. Поняття екологічного права як галузі права, етапи його становлення та розвитку.
2. Поняття, сутність та зміст еколого-правових відносин, їх класифікація.
3. Розкрийте зміст поняття, предмету і методу екологічного права.
4. Розкрийте зміст системи і принципів екологічного права.
5. Розкрийте зміст і систему джерел екологічного права.
6. Об'єкти та суб'єкти екологічного права, їх види та особливості.
7. Система екологічного права як самостійної галузі права, науки, навчальної дисципліни.
8. Особливості застосування норм Європейського Союзу в умовах вступу України у ВТО.
9. Визначте роль і завдання органів загального державного управління в галузі природокористування.
10. Визначте роль і завдання органів спеціального державного управління в галузі природокористування.
11. Визначте роль і завдання органів самоврядування і громадського контролю в сфері використання та охорони природних ресурсів.
12. Охарактеризуйте екологічні права і обов'язки громадян.
13. Проаналізуйте гарантії екологічних прав громадян та форми їх захисту.
14. Розкрийте зміст права власності як правової форми використання природних об'єктів та їх ресурсів.
15. Розкрийте зміст форм власності та визначте суб'єктів та об'єктів права власності на природні ресурси.
16. Визначте основні права та обов'язки власників на природні ресурси.
17. Розкрийте зміст захисту і гарантій прав власників на природні ресурси. Перелічіть обмеження прав власників природних ресурсів в інтересах держави та суспільства.
18. Підстави припинення права власності, види та класифікація таких підстав.
19. Розкрийте зміст поняття і принципів природокористування.
20. Визначте об'єкти і суб'єкти права природокористування та охарактеризуйте екологічну правоздатність і дієздатність даних суб'єктів.
21. Проаналізуйте підстави і порядок виникнення, припинення, зупинення, зміни права природокористування.
22. Охарактеризуйте правові види природокористування, їх класифікацію за об'єктами і суб'єктами, терміном користування, платністю і безоплатністю користування.
23. Розкрийте зміст загального, сумісного та відособленого природокористування.
24. Визначте особливості державної реєстрації прав на природні ресурси.
25. Перелічіть документи (державні акти, довідки, постанови, договори, ліцензії тощо), які посвідчують право природокористування, їх юридична природа.

26. Підстави, порядок та правові наслідки зупинення та припинення права природокористування, види і класифікація таких підстав.
27. Охарактеризуйте види екологічної безпеки.
28. Розкрийте зміст екологічної безпеки та об'єктивні передумови формування системи екологічної безпеки.
29. Об'єкти та суб'єкти екологічної безпеки.
30. Загальна характеристика законодавства України про надзвичайні екологічні ситуації.
31. Визначте підстави і порядок оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації, її правовий режим.
32. Розкрийте зміст правових заходів щодо забезпечення екологічної безпеки та класифікацію державно-правових заходів за направленістю їх дій.
33. Класифікація державно-правових заходів щодо забезпечення екологічної безпеки за направленістю їх дій.
34. Визначте юридичну відповідальність за правопорушення в галузі забезпечення екологічної безпеки: умови, підстави та види.
35. Визначте роль юридичної відповідальності за правопорушення в галузі екологічної безпеки.
36. Дайте загальну характеристику економіко-правового механізму природокористування.
37. Основні елементи і функції економіко-правового механізму природокористування.
38. Дайте характеристику видам зборів (податків) за використання природних ресурсів.
39. Правове регулювання фондів охорони навколишнього природного середовища.
40. Розкрити зміст основних елементів стимулювання використання природних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища.
41. Правове регулювання екологічного страхування.
42. Об'єкти та суб'єкти екологічного страхування, його види.
43. Розкрийте зміст екологічного аудиту як складової економіко-правового механізму природокористування.
44. Проаналізуйте збори за забруднення навколишнього природного середовища і погіршення якості природних ресурсів.
45. Земля як об'єкт правової охорони й використання.
46. Види права землекористування.
47. Розкрийте зміст суб'єктів права власності на землю, їх прав і обов'язків.
48. Визначте види права власності на землю.
49. Особливості використання земель сільськогосподарського призначення.
50. Особливості використання окремих категорій земель.
51. Правові гарантії й захист прав землекористувачів.
52. Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону й використання земель.
53. Визначте види права користування надрами.

54. Загальна характеристика права користування водними об'єктами: поняття, принципи, об'єкти, суб'єкти.
55. Розкрийте зміст поняття права водокористування, суб'єктів і об'єктів права водокористування.
56. Проаналізуйте підстави виникнення права водокористування та підстави припинення права спецводокористування.
57. Права та обов'язки водокористувачів.
58. Відповідальність за порушення законодавства про використання й охорону вод та відтворення водних ресурсів.
59. Дайте характеристику права лісокористування.
60. Розкрийте зміст юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства.
61. Охарактеризуйте правове регулювання використання та охорони об'єктів рослинного світу.
62. Розкрийте зміст права використання та охорони тваринного світу.
63. Дайте загальну характеристику права користування природно-заповідним фондом.
64. Який порядок установлення лімітів на користування об'єктами природно-заповідного фонду ?
65. Визначте порядок та умови отримання землі у приватну власність.
66. Розкрийте зміст управління і контролю в галузі природокористування.
67. Розкрийте зміст основних принципів здійснення управління і контролю в галузі природокористування.
68. Розкрийте зміст понять «сервітут», «емфітевзис», «суперфіцій» в системі екологічного права.
69. Розкрийте зміст правомочностей власника природних ресурсів.
70. Визначте права та обов'язки надкористувачів і нагляд за їх здійсненням.
71. Дайте визначення поняттю «довірча власність».
72. Дайте визначення поняттю «екологічна безпека».
73. Розкрийте сутність концесійного землекористування.
74. Визначте правове регулювання відтворення рослин.
75. Розкрийте сутність права оренди земельної ділянки.
76. Дайте визначення поняттям «земельна дієздатність» та «земельна правоздатність».
77. Розкрийте зміст понять «біосферний заповідник», «ботанічний сад», «національний природний парк».
78. Проаналізуйте юридичну відповідальність за порушення законодавства про рослинний світ.
79. Розкрийте зміст понять «курортна зона» і «рекреаційна зона».
80. Визначте процедуру встановлення зборів за спеціальне використання водних ресурсів.
81. Визначте процедуру встановлення зборів за спеціальне використання лісових ресурсів.
82. Проаналізуйте вплив промисловості на навколишнє природне

середовище.

83. Розкрийте зміст і дайте класифікацію територіям та об'єктам природно-заповідного фонду.
84. Визначте процедуру встановлення зборів за спеціальне використання надр.
85. Дайте характеристику юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства.
86. Розкрийте зміст курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних зон.
87. Визначте правові основи екологізації промислового виробництва.
88. Розкрийте зміст правової охорони навколишнього природного середовища в атомній енергетиці.
89. Розкрийте сутність права оренди земельної ділянки.
90. Охарактеризуйте злочини проти довкілля.

